

INTERPRES ORACULORUM DEI

SIVE

LINGVA PRIMIGENIA,
DISSERTATIONE HEBRÆO-PHILOLOGICA
ADUMBRATA,

Quam

Amplissimi COLLEGII PHILOSOPHICI Consensu & Suffragio
In illustri & inclyto, ad Auram Lycéo,

sub

TUTELA & MODERAMINE

VIRI PRÆCLARISSIMI

M. SIMONIS PAULINI,

Orientalium Lingvarum Professoris Ordinarii, Præceptoris
& Promotoris sui pio zelo devenerandi & colendi,

*Liberalis speciminis ergo, castè & modestè philosophantium arbitrio
examinandam sistit*

PETRUS P. von HÖBOM/
Holmenfis.

In Diatribe Maximâ

Anno Restauratæ per CHRISTUM salutis M. DC. LXXXIX.
ad diem 1. Junii,

A B O Æ

Impr. apud JOHANNEM LAURENTII WALLIUM,
Regiæ Univ. ibid. Typogr.

MAGNÆ IN REGEM FIDEL

*Eruditione, Virtute & officiorum meritis**Celeberrime, & Amplissime***DN. ERICE FALANDER,**

Hac tempestate, in famoso & splendido Aboënsium
 Synedrio Adseffor gravissime & justissime, Inspector,
 Patrone & Mecœnas, obsequio & officiis æter-
 nis æviternum suspiciende.

primo illo temporis momento, quo venerabili Tuo adspe-
 ctu, *Mecœnas Magne*, mihi frui licuit, ad horam usq; præ-
 sentem tam infinitis memet cumulasti beneficiis, ut quo-
 nam verborum elogio ea deprædicem atq; extollam, vix & ne
 vix quidem sciam. Etenim, ne prima ineuntis ætatis inconstans & volu-
 bilis adolescentia ad varia vitiorum devia deflecteret, saluberrimis in verâ
 virtutis viâ me servasti monitis; ne studia directione fidâ & methodo com-
 modâ destituta jacerent, Præceptores subministrasti fidelissimos, semitamq;
 ad arduum doctrinæ callem monstrasti facilimam; ne opera & actiones
 sine certa susciperentur lege, sana, in meum commodum ex maturo ju-
 dicio & longâ actorum cognitione adhibuisti consilia; ne opis, indigus
 aliorum anxie sollicitarem auxilium, asylum Temet mihi præbuidisti tu-
 tissimum, ad quod occasione quavis sine loci & temporis discrimine re-
 fugere confidenter potui. Adeo ut post Deum alter fere genitor mi-
 hi existeris. Nam quod germanus Parens severâ præstiterit, vel præsta-
 re po-

re potuit castigatione, hoc Tu assiduis admonitionibus; quod ille amore, Tu fide; quod ille præceptis Tu cōsilio; quod ille exemplo, Tu gravitate; quod ille sumptibus, Tu perpetuâ & indefessâ vigilantia, curâ, oppe. Essent igitur pro his & aliis infinitis (quæ sacro satius involvo silentio, quam insufficienti enumerare adnitor catalogo) infinita referenda gratiarum thura: Essent offerenda pretiosa & splendida munera: Sed, quod doleo & dolent beneficiorum tributarii omnes, cum Senecâ fateri aperte cogor: *Fortunam mihi nihil tribuisse quo dignam referre gratiam possem.* Nihil osecius agere quodammodo tentabo, cum referre neutiquam valeam idque magis cogitatione & corde quam ipsò ore & opere. Studebo præterea quorundam florum mores imitari, quibus magnus mundi oculus Phœbus colores aureos aureis aspergit radiis; nam quemadmodum illi ejus aspectui semper directe exponi, ad ejus motum se protinus versare, formæ & decoris sui fontem perpetuo respicere, & in accepti beneficii memoriam, gratos grato halitu & suavi fragrantia sese exhibere dicuntur; Ita & meum erit non semel atque iterum sed indefinenter usque dum vixero non solum corporis sed & mentis lumine Te, *Patrone propensissime*, præeuntem comitari, Tuam integritatem contemplari, Tuos mores venerari, Tuas dotes celebrare, Tuo ductui obsequi & Tibi meos profectus vitæq; felicitatem quâ maximam partem unice acceptam ferre. In præsens autem obnixè peto, ut eâ quâ es benignitate, quò polles favore, *Fautor Benignissime*, primas has Academicorum laborum primitias excipere digneris. Placeant Tibi exiles hi & tennes ingenii mei fructus, utur floribus non abundant, gemmis non fulgeant, coloribus non radient. Fac sentiat dissertatiuncula hæc, si apud nullum alium apud Te saltem, plausibilem placidamq; censuram. Nam uni & præprimis Tibi, *Promotor devenerande*, placere semper studui, ne nemini placerem, placere omnibus si vellem. Interea Tibi & Tuis stabile corporis robur, optatissima fortunarum incrementa, sera Pylîi tempora, integram incolumitatem & longum ac felix valere adprecor, quamdiu his in terris superstitem me voluerit Divina clementia, qui sum & ad cineres maneo

Tuus MAGNE MECOENAS

devotissimus & humillimus cliens:

PETRUS P. von HUSUM.

*Integritate, prudentiâ & fide
maximè conspicue*

DN. PETRE P.

von Gusum/

In urbe Metropolitanâ Sue-
ciæ Holmenfi, inter primos,
Civis & Negotiator soler-
tissime, Pater indulgentissi-
me, sacro cordis affectu &
jugi observantiâ jugiter
prosequende.

*Doctrinâ, moribus & industriâ
spectabilis*

DN. OLAE

RHEZELI,

In Aboënsi Curiâ Secretarii
& Notarii caractere &
functione commendabilis,
Evergeta singularis, a-
mice in pau-
cis.

Florum perversam vitam & execrandos mores
angue pejus & cane semper odio habui, qui ad A-
cademicam societatem delati, in baratro vitio-
rum, in scortorum gremiis, in poculorum fundo delitescere,
mergi, sepeliri & requiescere satagunt; quique in ven-
tris sagina & abdominis cura dies noctesque occupari &
dona ingenii penitus defodere gestiunt, persuasi, nescio
a quo, nihil ultra pedem sapere, amictum & victum osci-
tantibus obtrudi & munus atque officium ingruentibus
annis solo argento & vacuo administrari posse cerebello:
quibus sane præter Divinam vindictam & publicum de-
risum debetur nihil. Adolescentis vero haud degeneris

*in eo consistere sensi officium, ut pietatem quam maxime
seſectetur, virtutem colat, moribus ſtudeat, omniumque deſi-
derio, quantum poſſit ſatiſfaciat. Et proinde debitum
egomet meum, quo Vobis Honorande Pater, Colende
Fautor, obſtrictus ſum, mihi ob oculos ponens, cum
hactenus mea Muſa prorsus ſilvère jam vero in publi-
cum prodire tentarunt, non potui non quin ſortum ea-
rum quem enixa ſunt, Vobis fovendum traderem & has
qualeſcunque ſtudiorum meorum fruges Veſtris nomini-
bus dicarem. Nam Vos non tantum ſerena fronte hac
grati animi indicia excepturos, verum etiam pios hoſce
conatus adprobaturos certo certius conſido. Et perſuſum
mihi habeo, Vos, non tam ad oblatum donum quam
ipſam dantis propenſam voluntatem & intimum de Vobis
bene merendi deſiderium reſpicere & velle & debere;
Præſertim cum ſciatis me Veſtram valetudinem ſeris
precibus DEO commendare & ſelicitatem omni voto ſu-
perioſiorem Vobis adprecari decreviſſe, ut hac ratione dignè
eſſe poſſim ad ultima fata*

VESTER

**Venerande Parens
Honorande Evergeta**

*Obſequentiſſimus filius
&*

ad officia paratiſſimus

**PETRUS P. von Huſum/
Auct. & Reſp.**

Ad
JUVENEM
Eruditione & Moribus
Præstantissimum

Dn. PETRUM P. von Gusum/
DE LINGVA PRIMIGENIA

Solertèr Disputantem.:

Ramina dum profert florentia tem-
pore | campus
Vernali, gaudent vivida cuncta
simul.

Lætior ast animus sacras qui noscere lingvas
Perdidicit doctè, sedulitate piâ,
Corniger has mundo Moses præscripsit in ævum
Quas discant Juvenes, quas doceantq; Senes.
Maeste! tuas mi PETRE moras laudare decentèr
Sustineo gravitèr, singula fausta precor,

L. Mq. scripsit.

ELIAS Til. Sandz/
Med. Doct. & Prof.

alde grandia sunt membrorum in corpore nostro officia. Caput cogitationum arx est; oculi vident; aures audiunt; nasus odores discernit; diffusæ membranulæ puncturas subtili sensatione discriminant: Pulmones refrigerio temperant caloris impetum: Cor vitæ basis, conceptuum semina format. Hepar & lien caloris foru ventriculum ambiunt, cui mox subsunt viscera, convoluta in gyrum, cum cæteris naturæ miraculis: carnes, ossa, muscoli, venæ, arteriæ, ligamenta & artus suis funguntur muneribus in conservanda universa machina. Quarum singularum partium cum plus quam immensa sint Elogia: fallor tamen an non linguæ laudes & encomia superant, tum quidquid speciosum in homine invenitur; tum quidquid elegans & notabile, vasto ambitu concludit mundus. Lucent sidera, boant venti, germinant campi, undulant aquæ, ardet ignis, parturit infinitas rerum species tellus. Quis nunc tanta Divinitatis magnalia exponeret? si lingua destitueremur. Hæc sola, post communicata cum intellectu consilia, Dei laudes promulgat; æternitatis mysteria revelat; regum negotia evolvit; gentium salutem promovet; adeoque quidquid est latens in intellectu, profundum in judicio, amplius in memoria effert, communicat, docet. Pavet animus quotiens cogitat, quot lingvis loquitur Europa, Asia, Africa, America, tum gentes numero infinitæ per insulas dispersæ! & rursus quam variat quilibet sermo in dialectu, Idiomate, phrasi, characterere, pronuntiatione. Antiquissimam esse Hebræam, docet cum eruditis Athanasius Kircherus in Atlante *πλὺτλότῳ*. Qua, cum consignata sint veteris testamenti oracula, recte faciunt qui huic solide & fundamentaliter incumbunt. Laudo proinde tuos o optime juvenum! conatus, & labores indefessos; quibus Te habilem facis ad portanda Religionis & doctrinarum onera; cum quibus, si in posterum ut hactenus conjungis bene vivendi leges, votorum summam feliciter consequutus es: Vale.

adposuit Tuns

DANIEL ACHRELIUS.

Ad

destitutor, quia pingue requirunt solum. Ita in stilo simplicitatem adhibeo cum grata perspicuitate conjunctam. Sacrilegium quippe mihi visum est obscuris involvere tricis illam linguam quæ in sese & sua natura clarissima omni caret obscuritate. Solennem diuque receptum ab ὀνομασολογία & πειραμασολογία inchoandi morem, hic non observatum, minime mireris, non enim studio novaturandi, sed materiae habitu compulsus, id feci, ut nihil de vocabulis inscriptionis dicam, quæ adeo clara sunt atque perspicua ut scrupulum parere nemini possint, sed primo intuitu cuius pateant. Itaque si in hisce studiorum meorum primitiis ab aliis dextre allata minus feliciter produxerim & quæ a me apposita sunt tuo palato minus arriserint, æquitatem Tuam Lector Candide, quam nemini ad virtutis metam serio tendenti denegare solitus es, enixe exposco. Nam nemo unquam memoria & ingenio tantum valuit ut cuncta ex asse assequi potuerit; quin & ipse probè nosti perfectum quid, ab imperfecto, in imperfectione mundana frustra expectari. Condonandum omnino aliquid erit mea ætati, aliquid temporis brevitati, aliquid tandem curæ suppellectili: tum quoque aliquid fuit Tibi relinquendum ex quo de majori Tua eruditione Tibi gratulari posses. Verbo, omnia sincero & maturo Tuo iudicio subiecta volo qui in arduis & non satis accurate expressis Tuam informationem & illustrationem expeto, Quod superest, vitam & actiones omnes, Tu una mecum, ad decentem pietatis normam & Altissimi gloriam contempera, a quo omnis cognitio omnisque perfectio unice expetenda est.

SECTIO PRIMA ΘΕΤΙΚΗ.

MEMBRUM PRIMUM,

Generalia quaedam de primi sæculi felicitate præfatur & aditum quasi, ad ea quæ præsens tractatiuncula sistere debet, parat.

§. I.

Eam cunctis fere mortalibus congenitam esse insolentiam, vesaniam & cæcitatem, ut ante sua non intelligant bona sentiantq; commoda, quam fœdâ oscitantia & turpi incogitantia ea amiserunt, quæ paulo ante in sua potestate habuerunt, cum ORATORE omnes omnium temporum testantur annales. Nam *quemadmodum sues in densis oberrantes quæretis, dejectas aquilone glandes ad satietatem usq; baud raro deglutiunt & tamen ne semel quidem oculos tollunt, ipsamq; arborem suspiciunt, quæ ipsis tam gratum præbuit cibum, tam largas apposuit dapes, tam nobile suppeditavit nutrimentum:* Ita homines plurimi, in quos immensa beneficia indies cumulat & pleno quasi sinu effundit divina bonitas, ad Æthereas sedes vel raro vel nunquam segnia sua dirigunt lumina, ne dicam cogitationes; sed benignissimi Evergetæ execranda ipsos capit oblivio, cui tamen soli quidquid unquam habuit & adhucdum habet, summo jure acceptum fert & ferre debet universa mortalitas. Mitto in præsentia præsens ævum & antemonarchicam ætatem mihi ob oculos pono. Quæ quæso illâ unquam felicior & ab omni parte magis beata esse potuit? Habuit donum omni dono majus; fruebatur felicitate omnibus mundi thesauris non per mutandâ; nimirum erat cunctis unus sermo & una lingua. Ast boni hujus optimi, pessimi fuere administratores. De illorum luxuriâ nihil loquor, nihil de quæstu & lucro, nihil de morum perversitate, nihil de sceleribus aliis, tantum de insolentia dicam. Postquam n. candida pietas & sincera religio nutare & quasi ad

occasum vergere apud profanos cœperat (qui primus & ultimus ad interitum gradus) consensit cum Nimrodo malignantium turba, & opus tam magnum tamq̃ excelsum struere decrevit, ut ex summo ejus fastigio in cœlum sese unico passu reciperet. Verum summus rerum arbiter, qui omnia in perpetuo intuetur, cernens homines ad suum thronum, quamvis supra omnes cœlos positum, profundissimâ suâ scandere velle stultitiâ, obicem objecit ipsis validissimum, dum singulorum lingvas ita miscuit, ut neuter alterius mentem percipere posset, sed tanquam muti semetipsos alloquerentur; unde mox ab impio desistere coacti sunt conatu. Et hinc proh dolor! & nefas tot orta sunt linguarum discrimina & dialectorum genera, quæ absq̃ summa difficultate nunc non addiscuntur. Ut autem cuivis constet quænam & qualis catholica primi seculi lingua fuerit & quamnam auctoritatem obtinuerit, in sequentibus, iis quibus possumus, ostendere, conabimur, rationibus, adjuvante Deo.

MEMBRUM SECUNDUM.

Primi Parentis Adami linguam edincis fuisse illam quam dicimus primigeniam, & simul commentum de præ Adamitis explodit atq̃ rejicit.

§. I.

Quamprimum ter Optimus terq̃ Maximus naturæ opifex Deus, prudentiâ ineffabili sapientiâq̃ incomprehensibili, totum hoc, quidquid vel limpidissimum expansum amplissimo coërcet sinu, vel orbis terrenus vastissimo complectitur ambitu, ex rudi atq̃ indigestâ chaoticâ massâ produxisset: primus ipsi erat labor, cura prima creaturarum rerum omnium Epitomē efformare. Quam ut obtineret, ex rubrâ (ut ajunt) terræ glebâ hominem Adamum rationali anima & corpore organico constantem, compendiosissime simul & artificiosissime effinxit: ut in eo microcosmo macrocosmi exactissimam cerneret ideam,

con-

contemplereris synopsis. Hunc ratione munivit, sapientiā instruxit, arbitrio libero sanctoq; dotavit. Et quid non? Ab hoc etiam voluit, ut omnem cognitionem, literas, linguam, sapientiam & scientiam in suum usum addisceret atq; hauriret sequutura posteritas; Quapropter & nos non modo pro lubitu verum etiam jure, primæ linguæ incunabula eidem adsignamus, quem primum omnium mortalium pandectæ sacræ expresse faciunt, à quarum cynosurâ ne latum quidem ungvem discedere decrevimus. Isacum Peyrerium Gallum eo audaciæ & temeritatis processisse notum est, ut gentiles ante Adami tempora per multa secula existisse minime erubuerit affirmare, juxta quod inculcare necessum ducimus ipsi cum majoribus nostris tam facilem in mendaciis fuisse fidem, ut temere & sine discrimine crediderint, quæcunq; incerta fama in vulgus divulgaverat. Nobis tamen grave non erit ficulnea ejus argumenta, in medium producere & firmis rationibus refellere ac refutare.

§. II. Palmarium quod ipsi videtur ex *cap. Gen. i. 27. profert ubi Spirit. S. per Moſen dicit: *creavit Deus hominem ad imaginem suam, ad imaginem Dei creavit eum: masculum & feminam creavit eos.* Ex quibus verbis *præadamitarum* creationem elicere tentat, nam Adamum & Evam postmodum creatos existimat, cum cap. sequenti illorū demum instituatur mentio. Nos vero hoc negamus quum una eademq; creatio utroq; indigitetur, nempe quæ in primo cap. *succinctè, in secundo fusius* describitur; accedit à parte nostra quod v. 5. 2. c. affirmat non fuisse hominem ad colendam terram. Quare indubitato sequitur neminem ante creatum Adamum existisse; terra certe antequam fundata erat, hominibus repleta esse non potuit; ut nihil nunc de absurdis, quæ inde etiam sequerentur, memorem, quis n. tam feræ ferreæq; mentis esset ut paganos &

* *Ebartus in loco de creatione.*

non Adarhum in iustitiâ & sanctitate conditos diceret: gentiles & non Adamum benedictionem nactos fuisse.

§. III. Alterum ex dicto Pauli deducit Rom. 5:14. *Regnavit mors ab Adam usq; ad Moſen etiam in eos qui non peccarunt in ſimilitudinem prævaricationis Adæ.* Sensus autem dicti rectè si explicetur præ Adamitis non inferet, quia mors regnavit non infans illis præ Adamitis sed Adamigenis & infantibus Adami, qui in similitudinē prævaricationis Adæ etiam peccarunt ratione originis, & mandatū illud Dei transgressi fuerunt. Hæc fuere Peyrerii somnia, quæ fortè ipse ex Rabbinis hauserat; inventi quippe sunt, qui urbes quamplurimas ædibus & domibus inclytas ante centies mille annos apud Indos exstitisse asseverare ausi sunt, quin & sibi persuasum habuerunt homines quosdam vixisse qui præadamitis quibusdam nomina dedere, inter quos Sombosher Adami præceptor fuisse putatur, si fides adhibenda fabulis.

§. IV. Rationi quoq; suæ admodum indulserunt, qui Adamum & Evam in alio mundo antehunc creatos opinantur, quod de R. Abhu, R. Jebudâ & Don Iſaak Abravanele testatur Menasse Ben Israël à quâ sententiâ tamen nec ipse multum dissentit dum dicit: * Cum Cabbaliste per Gematriam mundum terrestrem velint quobis anno sabbatifico seu singulis septem annorum millibus destrui, quis nobis certo indicabit an stemus in primâ revolutione & non in secundâ vel tertiâ. Et paulo post: Addunt etiam in eo latere mysterium quod lex à literâ Bethincipiat, quia ex Hebræorum ratione numerandi Beth valet duo, ita ut ex eorum opinione secundus tum Mundus fuerit. Sed his assensum non præbemus quum tota Kabbala scientia in mendaciis consistat. * Et qui talia ficta mysteria excogitare novit, ille magni sit apud Judeos & pro docto & subtili viro habere.

* Pfeifferus in dissertat. de ling. protop. * Osiand. in Theol. Ac.

habetur, & quo quis plures similes nugæ expiscari potest eo doctior etiam æstimatur. De cetero mirari satis non possumus eorum impudentiam & plus quam cimmericas ignorantie tenebras, cum non solum *Hebraei* verum etiam *Arabes, Persæ & Turcæ* & plurimi orientales alii (qui ceteroquin ad scripturæ veritatem ut noctuæ ad solis lucem caligant) Adamum primum agnoscant hominem: fatente Hottingero & ex illo D. Calovio in bibliis illustratis.

MEMBRUM TERTIUM

Primæ lingue peculiare nomen querit distinctum à nominibus linguarum à confusione ortarum, & illam rectè quidem ab Ebero Schemi pronepote Hebræam denominat.

§. I.

Necessarium duximus in præcedente membro omnium primum lingue catholicæ ortum studiosè inquirere; nunc autem propositi ratio & arbitraria nostra methodus exigere videtur, ut absq; prolixis rerum ambagibus, & longo verborum symmate, indicemus atq; dicamus, quo nomine prima lingua, veniat: quod nobis tantò facilius est, quantò magnorum virorum majoribus nitamur testimoniis. Communis igitur est saniorum historiographorum, aliorumq; doctissimorum Ecclesiæ luminum fere omnium, calculus & sententia primævam sanctam linguam ab *Hebero* pronepote *Schemi* appellationem traxisse; nam quoniam in familiâ *Heber* communis omnium lingua remansit, divisis per alias linguas ceteris gentibus, ideo deinceps *Hebræa* nuncupata est. Tunc n. opus erat eam ab aliis linguis proprio nomine distingui sicut aliæ quoq; lingue vocatæ sunt nominibus propriis. Quando a. erat una omnium, nihil aliud quam humana lingua vel humana loquutio videbatur, cum eâ solâ universum genus humanum loquebatur. Est itaque nomen hoc *patronymicum* à pro-

proprio mutatum quemadmodum *Josephus* ait. * *Heberus a quo Judei Hebraei quondam appellabantur.* Imo ita dicti sunt non tantum ratione originis, sed etiam ratione linguae sanctae communis, quam ab Hebero conservatam acceperunt & toverunt, teste *Suidâ*, in *Lexico græco*, circa nomen *Hebraorum*.

§. II. Sed dicis: cur non potius ab Heberi proavo Semo, Semite nominati sunt. Respondeo cum *D. Osiandro*. In Semi familiâ totâ lingvâ sanctam non fuisse custoditam (quemadmodum indicatur *Gen. 10. v. 31. Ipsi sunt filii Semi, secundum familias suas, secundum linguas suas, per terras suas*) sed ab Hebero in ipsius posteris, ac propterea potius ab Hebero Hebræos, quam â Semo Semitas fuisse appellatos. Non tamen omnes Heberi posteros Hebræos vocari affirmamus, nam nullibi legimus filios Esau & Keturæ aliosve Hebræos vocatos: quia nomen hoc non tantum gentile est, descensum & generationem solummodo naturalem denotans, sed & religionis puræ, quam Heberus professus est.

§. III. Non autem videre possumus quâ ratione quidam â nomine *Abrahami* vel *Abre* Hebræos quasi *Abreos* dictos putant. Dicunt quidem literâ Aleph in nomine *Abrahami* in *Ajin* mutatam propter sonum ut non vocentur *Abrai* sed *Hebraei*, ut apud veteres, cum non sine difficultate dicerent *medidie* illud ipsum mutatum sit in *meridie*. Quod sane non procedit, nam quamvis nos non fugiat illa in linguis orientalibus usitata & solennis regula: *Literæ unius organi facile inter se permutantur*: tamen hic diversa plane ratio, nam non solum cernitur in principio dictionis mutatio literæ Aleph in *Ajin* faciliorem in difficiliorem, verum etiam rejectio literæ in fine, quod inusitatum; unde sequeretur eos non vocandos *Abreos* aut *Hebræos* sed vel *Abrameos* aut *Hebrameos*, quâ de re pluribus apud *Gomarus*. * Manet proinde instar immoti principii linguam primigeniam sanctam ab Hebero ita esse dictam. Quæ vero in contrarium

* *Jos. Flav. Ant. Jud. l. i. c. 7.* * *Osiand. Theol. Acroam.*

a Hugone Grotio & aliis diversæ sententiæ patronis adferuntur non tanti esse momenti ducimus ut illa diluamus. Citant quidē ex S. bibliis cap. Jos. 24. 2. sed istā allegatione nihil probant.

§. IV. Jam sine ulteriori mora Hebræam linguam nostris Protoplastis omnibusq; ex lumbis eorum prognatis tam ante universalem mundi cataclysmum quam post eundem ad confusionem usq; Babylonicam tanquam proprium idioma adsignamus. Ut vero cuivis ad oculum pateat quam firmo assertum nostrum innitatur veritatis talo, tale nobis loco imoti fundamenti ad manus est ratiocinium. *Quæcumq; lingua omnibus in universum mortalibus ante universale orbis terreni diluvium, & linguarum in turri Babylonicâ confusionem nomina dedit, illa antiquitate neminem agnoscit sibi parem; at ex linguâ Hebræâ omnia nomina suam accipere originem. E. hac sola antiquissima est & dici debet:* Majorem sua radiare luce nemo sanæ mentis negabit; nam ante γλωττοσύχυσιν lingua tantum fuit unica, teste infallibili S.S. Gen. XI. Quapropter Philastrium cum suo figmento extra Garamantas ablegamus, qui rationi admodum obsequitur dum obtinere vult, magnum linguarum discrimen, anteconditam turrim viguisse, & nihilominus omnes se invicem intellexisse, non ex eorundem vocabulorum usu sed eadem loquentium intelligentia. Reprehensione quoq; dignus censetur Judæorum R. Elieser 70 linguas ante γλωττοσύχυσιν constituens dum in Talm. Hierosolymitano l. Megilah dicit. scriptum est: & fuit tota terra unius labii & eorundem verborum. R. Elieser & R. Jochanan hac de re controvertebant: unus ipsos 70. linguis loquutos affirmabat, alter loquutos fuisse lingua unici (nempe Dei) utpote lingua sancta. Ast nonne impium a scriptura dissentire? Quomodo hæc sibi unquam constare possunt; terram fuisse unius labii & nihilominus 70 secundum mentem R. Elieser floruisse linguas: verba eadem, & tamen voces discrepantes ex opinione Philastrii. Hinc quidam veritate divini verbi compulsus dixit: *Ego ab hac Philastrii sententiâ tam lon-*

ge absum, ut putem *heresin esse quod ille docet*; nam Scriptura sacra tam apertè dicit unicam tantum fuisse linguam, ut nihil manifestius dici possit. Assumptum pariter statuminare res magni negotii non erit. Initium à primo protoplastorum facimus, cujus nomen ADHAM, non certe ab Edhen secundum Theodoretum, verum ab ADHAMA, terra rubri sive argillacei coloris, suam sortitur appellationem, quæ à radice ADHAM rubuit, ut recte sentiunt Philologi, descendit. Similiter Eva dicta HHAWA, radicem non admittit à HHIWA *annunciavit vel indicavit*, quasi inde probetur *feminei sexus proprium esse confabulari, garrere, plurima effutire & paucissima reticere*, ut lusit Rabbi Jacob Baal Turim; unde etiam illa Rabbinorum sententia, cujus mentionem Chaskuni instituit: *Decem cabi, sive mensuræ colloquiorum, in mundum descenderunt & novem istorum mulieres abstulerunt*. Sed à HHAIAN vixit, siquidem verè erat mater COL HHAI omnium viventium: dico verè cum summo Ecclesiæ antistite B. Luthero in aureo com. ad G. c. 3. 20. repudiamus enim hic ἀντίφρασις quod dicatur quasi mater morientium, quoniam suo lapsu unâ cum peccato, mortem in omnes propagavit homines. Venit quoq; alio nomine ISCHA virago, quia tota mulier ex ISCH viro Adamo (observante Grotio) deducta est. KAJIN sic appellatus dicente Eva KANITHI possedi virum Jehovah: i. e. ut Schmidius bene monuit. Vocavit Eva filium KAJIN tantum boni ominis causâ, non quod ipsum pro Messia haberet, sed quod dum eum pareret in animo haberet & fide possideret verum Messiam in plenitudine temporis nasciturum. Quid si dixero inquit, Matrem Evam, cum feliciter enixa esset filium suum primogenitum, recordatam Messia, sibi & marito promissi, qui futurus esset vir Jehova, Ἰεὺν ὁ πατήρ, recordatam esse, quod etsi illum in carne non videret, possideret tamen in verâ fide: consilium itaq; cepisse ejusmodi, ut filio suo recens nato, nomen imponeret, quod perpetuum esset fidei suæ testimonium ideoq; vocasse eum KAJIN i. e. Dominus possessio mea, q. d. Ego scio me vera fide jam possidere alium aliquem masculum, ipsum sc. Jehovah, seu quod sit ipse Jehovah,

*Jehova, non tam infirmus puer, ut filius meus est recens natus; hujus vi-
ri Jehova & fidei mee in perpetuum monumentum volo esse nomen filii
mei cumq; vocari KAIIN Dominus possessio mea* Vide etiam,
hac de re docte & nervose differentem Beatæ memoriæ Doct.
incomparabilem ENEVALD. SVENONIUM in *Lyt. Jesu.* p. 288. Si-
cut Moses etiam suum filium Eliezer vocavit h. e. Deus auxi-
lium meum, non quod putaret filium Deum esse auxilium su-
um, sed quia eum esse monumentum fidei suæ in Deum vo-
luit, hæc autem quasi ἐν προόδοι. Nominis *Seth* rationem ipsa ex-
plicuit Eva ubi ait, SCHATH reposuit mihi semen aliud Deus
pro Habele. Eundem in modum Peleg à PILLEGH quia ipsi-
us diebus dividebatur orbis. Ita ut recte dixerit Meisnerus
ἐν ὅλῃ omnium nominum propriorum ante diluvium, & post, usq; ad
divisionem linguarum non posse ulli alii linguæ tribui, uti nec aliorum
quibus Moses utitur post illud tempus, quam Hebraica. Cum igitur
hac ratione modo recensitas nominum originationes tam
dextrè appositè atq; disertè ab ipso Spiritu Sancto adhibitas,
impositas, & explicatas fuisse declaravimus, quid aliud feci-
mus, quam sanctæ linguæ antiquitatem asseruimus & investi-
gavimus? Facile quoq; esset hic quorundam Populorum, nec
non Idolorum nomina cumulare, quomodo *Jones* à *Javan*, à
Madai Medi, *Japhetus* à JAPHT, *Vulcanus* à TUBHAL KAJN appel-
lationem accepere, quæ originem Hebræam recipiunt, & in
aliis linguis nihil significant; verum cum priora ad stabilien-
dam nostram thesin sufficere videantur, prolixo eorū catalo-
go recensendo superfedemus, & uno vel altero verbo tacta,
magis curiosis expendenda relinquimus.

§. V. Infurgit autem nobis ingens adversariorum co-
hors, & jactam nostræ assertionis basin cuniculis falsæ hypo-
theseos evertere annititur; si itaq; necessario destituti essemus
præsidio actum certe de nobis esset; verum parata sunt no-
bis tela quibus nos defendamus; in promptu sunt ratio-

nes quibus eorum commenta diluamus. Est Hugo Grotius, qui dicere non veretur Hagiographū Mosen allata nominum *εὐφρα* non ex primæva lingua deduxisse, verum ex Ebræo Idiomate transformasse, ita tamen ut eandem retinuerint vim & significationem in hac quam in prima habuerunt. Sed quis hanc illationem probet, cum ultro fatendum sit illam principium petere, dum incertum & falsum per æque incertum & falsum stabiliat. Deinde absurdum prorsus nomina propria in alium sermonem translata esse, cum ea in omnibus linguis maneant immutabilia. Quod etiam innuit *Flavius Josephus* hisce verbis. *Adamus certe nobis Adam vocatur & Noachus Noë eaq; forma nullam variationem admittit*. Ubi ergo talis mutatio occurrit, tribuenda est perversitati Historicorum, non autem pro vero arripienda. Nemini n. historicorum licitum est vel unicum nomen proprium ad nutum suum variare, ait Waltonus. Et quæ *εὐφρα* in his translationibus, si pro textuali, *Adam* ex *Eva* genuit *Habel*; quia *Adam* denotat hominem, *Eva* matrem viventium, *Abel* aut vanitatem aut vaporem, aut nihil, quis rædiosam hanc *εὐφρα* adhiberet: *Homo ex matre viventium genuit vanitatem, vel vaporem vel nihil*. Sic si pro: *Congressus est Abraham cum Hagara*, diceretur, congressus est pater multorum ex: cum peregrina vel ruminante vel fugitiva. Siquidem *Abraham* significat patrem multorum & *Hagar* peregrinam, ruminantem vel fugitivam. Sic pro; *Amavit Isaac Esavum, Rebecca Jacobum*, quis diceret: amavit ridens rufum, saginata supplantantem; aliæq; numero plura quæ in hujus rei illustrationem adferri possent, si instituti ratio nobis habenda non esset. Dicimus tantum, maxime impium esse affricare Mose quæ ipsi ne semel quidem in mentem venerunt. Et posito, quod tamen non concedimus, ipsum ista nomina ex proprio cerebro deprompsisse, neutiquam sane hanc gloriam & hanc dignitatem sibi derogari & Patriarchis tribui passus fuisset, quos

quos nihilominus horum primos auctores constituit. Nomi-
na ergo propria incorrupta & invariata Moses cum aliis Ha-
giographis emphasis causa servare voluit, quæ tanta non est,
vel esse potest in linguis aliis omnibus.

§. VI. Verum ne in primo conflictu nobis victas offerant
manus antagonista, oblique & a latere nosmet feriunt, conce-
dentes sc. ex parte quæ modo statuimus, sed juxta affirman-
tes nomina ista propria eorumq; origines ex aliis quoq; lin-
guis commodissime peti, sequuti Myricæum temere satis di-
centem: *Quod nomina illa antiquissima attinet, vera illa Syra sunt
optimamq; in hac explicationem & interpretationem habent.* Nostra
a. sententia hæc est, quod quemadmodum nullam plane
nominum derivationem in aliis linguis dari pertinaciter non
negamus; ita singula ex alia quadam absolute deduci, haud-
quaquam asseveramus. Nam ISCH Chaldaice GABRE & ISCHA
Chald. ITTETA vocatur. Sic SCHUTH, unde nomen Sethi, non signi-
ficat Chaldaice ponere, verum pro eo habent SCHAVE. Præte-
rea nomina in aliis linguis non ita à se invicem derivari pos-
sunt: quod satis patet in voce ISCHA quæ ita vocatur quoniam
ab ISCH viro sumpta est. Sed Chaldaicum ITTETA non potest
dici à GABHRA, nec GABHRETA, significat fæminam. Sic in Ger-
manica sive teutonica frustra etiam quæras talem inter voces
convenientiam. exemp. g. inter voc. *Man* & *Frau* sive *Weib*/
si vero *niännin* adfers, dicimus illam sapere Hebraismum,
quæ ceteroquin in quotidiana conversatione & communi lo-
quendi modo non adhibetur. Eadem ratio est de *Gallicis* *Hom-*
me & *Femme Ital.* *Uomo* & *Femina Hiss.* *Varon* & *Muger.*
Græc. *ἄνθρωπος* & *γυνή* sive *ἑρμῆς* (ἀνδρὶς à symmacho fictum est) *A-*
rab. *Rasjulon* & *Entia. Persic.* *Nær* vel *Merd* & *Sen* vel *Madeh.*
Grænländ. *Petting* & *Kona Lat.* *Vir* & *Fæmina* (inufitatum
Vira) *suet.* *Man* & *Hustru* sive *Qwinna Finnon.* *Mies* &
Waimo. Et licet in quibusdam Hebraismus videatur imitabilis,

tamen verum est & manet, *quævis in quavis lingua non posse exprimi.* Nauseam vero præ ceteris, movet Goropius Becanus cordatis omnibus, qui ea nomina eaq; vocabula quorum originem Sacer Codex manifeste tradit, ex idiomate materno Belgico deducere tentat. Adam quippe, qui ab Adama appellationem nactus est, ipsi quasi *haat dam* vocatur, id est, *agger odio subjectus.* Ita Babel *â rad. BALAL miscuit confudit* ipsi *â Babbela* derivatur. Ita Eva ipsi *Ev vat* *seculi vas*: Abel q. *haat belg* *odium belli.* Kayn q. *Qvat Einde* *malus finis.* Methusala q. *maft ju salig* *salva te.* Sem i. e. *Semt* *deceat*, Cham q. *Qvaat ampt* i. e. *malus magistratus.* Noach q. *noot adyt* i. e. *curans necessitatem.* Nimrod q. *nimbts brod* id est, *raptor panis*, & quæ sunt reliqua ficta ludibria & meræ allusiones quæ eadem operâ qua recitantur improbantur & rejiciuntur.

§. VII. Cum jam duobus telis se nihil effecisse experientur, unicum adhucdum in medium proflire faciunt telum, priusquam plane animum despondeant; & cum nullum aliud ipsis restet effugium, sanctam linguam insufficientiæ & imperfectionis arguunt & integritati ejus, quantum possunt, detrahunt, dum quædam ex illa explicari non posse existimant, in cujus erroris stabilimentum Gen. c. 9. v. 27. allegant IAPHET jèphèt, dilatet Dominus japhetum. Operosè se macerant in conquirendis probationibus Jèphet significationem dilatandi hoc in loco non admittere: cum PATHAH è qua Jèphet, non apud Hæbræos sed Chaldæos tale quid significet. Ast si vel in sensu magis famoso reddatur *Alliciet*, vitio tamen carere potest versio. *Alliciet Dominus japhetum* id est, ut Tremellius se explicat; *erit tandem ut virtute spiritus Dei, posteritas Japheti, alliciatur ad Dei ejusdem cultum cum posteritate Schemi, & gentes Israhelitis cooptentur.* Verum nihil obstat quo minus Jèphet per dilatare explicemus, & inter Hebræas vocum radices ipsi

ipsi locum assignemus, * vox enim sive tempus in Hiphil unde Jèphèt, in S. Hebræa non recurrit, sed in Chaldaismo Aphel ejusdem radicis significat *dilatavit*. Cui ceu filia primogenita Hebræa hoc concessit, atq; adeo inde suo jure reperit. Accedit quod in sacro codice sæpius voces tantum semel adhibitas invenire est, quæ nihilo secius ex iis exterminandæ non sunt. Maximè ergo hac in parte ad verba Mayeri attendere oportet. Noach Chaldaico Idiomate usus non, est, sed Chaldæi post confusionem linguarum, hanc significationem (dilatandi) paulo rariorem, ex Hebræo in suum traxerunt Idioma, eâq; frequentissimè uti fuerunt, ut jam videatur magis Aramæa quam Hebræa esse.

MEMBRUM QUARTUM.

Hebræam linguam vere primigeniam cataclysmo eripit, & in γλωττογῶν χύμα à consortio architectorum turris Babylonica arcet.

§. I.

Mirabilis & plane stupenda stupendi Creatoris circa res creatas & dona mortalibus gratis concessa, cura & singularis providentia si unquã sese manifestavit, certe factum est in illo universali mundi cataclysmo, ubi, mirabile dictu, octo tantum primi seculi homines arcâ Noachi receptos contra imbrium vim, tempestatum rabiem, & fluctuum furorem servavit & vivos retinuit, non solum ut orbis renovatus suis gauderet incolis, verum etiam ut sancta illa Hebræa lingua, in statu integritatis primo homini data, apud posteros etiam de perennitate triumpharet, in protoplastorum memoriam & sui nominis sempiternam gloriam. Nec certe minor emicuit Divinæ bonitatis radius, favoris sydus, clementiæ Sol, cum profundissimâ linguarum confusione maxima pars hominum dissiparetur & Hebræa lingua nihilominus inter Semi nepotes salva

salva puraq; maneret. Noachum quippe tempore confusio-
 nis linguarum adhuc superstitem fuisse hinc colligere licet,
 quod 350. annis post diluvium vixerit. Et si jam supputatio-
 nem Judæorum in Seder Olam sequeremur qui à cataclysmo
 ad *γλωτπσύγχυσι* 340 annos numerant, Noachus non solum
 architectorum turris Babel coætaneus esset, verum etiam 10.
 annos post confusionem adhuc in vivis fuisset. Verum cum
 tanta fides Judæorum calculo non sit adhibenda, rectius statu-
 itur cum Gerharδο & aliis, * *γλωτπσύγχυσι* anno post dilu-
 vium 170. anno ætatis Peleg 70. contigisse; unde Noacho
 180 anni post confusionem tribuuntur. Difficultate autem
 non caret sententia illorum qui *γλωτπσύγχυσι* anno à Diluvio
 101. ortam arbitrantur, quæ hoc pacto in primum ætatis Pha-
 legi annum incidisset. Pelegum à sua statim conceptione il-
 lo nomine insignitum equidem non inficiamur, sed non eum
 præcise in finem ut confusio linguarum & gentium illud sub-
 sequeretur, quamvis accrescente illius ætate, cum linguas
 confudisset Jehova, parens inde omen sumpsit, quod deinde
 pluribus etiam innotuit. Ut ad imitationem Esavi de Jacobo
 dicentis, verè vocatur Jacob quia bis me supplantavit; de i-
 pso dici potuit, vere nominatus est Peleg quia in diebus e-
 jus facta est confusio. Ut ut hæc se habeant, relicta Chro-
 nologis Chronologica lite in dubium vocari non potest, Noa-
 chum post confusionem vixisse. Et cum hæc in se tam clara
 sint, futile & frivolum sane est opinari Noachum, pietatis &
 justitiæ illud singulare exemplum Chamitis & faci Nimrodi
 auxiliatrices porrexisse manus, & sanctissimam linguam pas-
 sam fuisse aliquod deliquium. ** Nam Noachus cum sua
 linea descendente & pia familia, quæ quasi peculium Dei sola
 erat: nec consilio nec auxilio turris Babylonice structuram,

* Gerhard. ad c. XI. Gen.

pro-
 ** Leusden Phil. Sac.
 p. 228.

promovit vel promovere voluit. Et dicit August: *Cum quæritur in divisione linguarum ubi lingua illa remanere potuit, quæ ante communis fuit, quia sine ulla dubitatione, ubi remansit, non ibi fuit poena illa, quæ facta est mutatione linguarum. Quid aliud occurrit, nisi quod in hujus gente remanserit à cujus nomine nomen acceperit, & hoc justitiæ gentis hujus non parvum apparuit vestigiū, quod cum aliæ gentes plecterentur mutatione linguarum, ad istam non pervenit tale supplicium.*

§. II. Aures ergo Hugoni Grotio occludimus qui tam perversam de linguâ primævâ fovet sententiam, ut eam tandem nullam constituat & sine ullâ probabili ratione probet tantum reliquias ejus in ceteris adhucdum occurrere. Summa ejus discursus huc redit; Lingva Hebræa, est lingva advenarum. *Origo enim nominis Hebræorum hæc est non vero ab Hebero. Lingua igitur illa Hebræa, Abrahami & ejus posterorum incolatu in Cananæa, ad Cananæam semper propius propiusque accessit, nec à Punica differt, nisi dialecti quibusdam proprietatibus, ut à viris eruditissimis ostensum est. Quare verius primævam linguam, nullibi puram exstare, sed reliquias ejus in linguis omnibus esse. Si ergo sola verba & Viri auctoritas ad faciendam nobis fidem sufficerent, nihil obstaret quo minus pedibus, quod ajunt, in ejus sententiam iremus. Verum destituitur Grotius rationibus & suâ jactantiâ nihil infert nedum ponit: nam videre non possumus quomodo ex cap. Jos. 24: 2, 3. εἰς τὴν Ἑβραίων deducere velit aut possit, siquidem de Ἰσραηλitis solum ibi instituat sermo, ut taceamus præterea derivationem ab ABHAR allusionem involvere & nomen hoc Hebræis longè ante Abrahami tempora inditum fuisse, florente Hebero Semi pronepote, ut prius luculenter ostensum.*

§. III. Quod vero asserit Hebræam indies ad Cananæam inclinasse & sic per consequens paulo post ab ea corruptam esse, nullo modo probare potest, si vel sibi in subsidium vocet Esaiam qui c. 19, 18. ipsam Cananæam appellat: non enim ibi dicitur ipsam genti Cananææ fuisse vernaculam, sed tan-

tum in terrâ Cananæâ eam usitatam fore, cum ea ab Hebræis occupata esset. De cetero concedimus quidem Punicam Hebrææ affinem esse, non vero propterea tam arctam inter eas consanguinitatem admittimus, ut hæc ad modum dialecti leviter solum ab eâ discrepet. Affinitatem inter Ebræam, Chaldaicam, Syriacam, Arabicam, Æthiopicam &c. quoq; agnoscimus, nec ideo has illius dialectos facimus voce dialecti proprie strictèq; accepta.

§. IV. Stant insuper â parte nostra haud ex infima sponda Ecclesiæ Patres, qui Hebræam Punicam & Syriacam distinctas agnoscunt linguas, non vero dialecti quibusdam proprietatibus tantum inter se differre volunt. Annon propterea absurdum est dicere Abrahamum suam vernaculam abdicasse & Cananæam addidicisse. *Quis enim non videt ait Fullerus, naturalis linguæ communitas cum Cananeis, quantum offendiculum, quam exitiosum in Idololatriam precipitium fuisset Israëlitis. Quamobrem qui vel ipsius sepulture cum gentibus Idololatriæ consortium penitus abnuvit, eo magis universum sermonis commercium haud dubie respuisset, quod plus hoc quam illud pietati nocere potuisset.* Et num quis luculentius documentum desiderat discriminis inter Hebræam & Punicam, quam illud Divi Augustini, qui quamvis hujus fuerit peritissimus tamen dicere suevit: *Ebraice loquentem frustra suas aures pulsare.* Cujus rei testis ipse Grotius est in Epistola ad Salmasium, ubi conscientiz victus testimonio palinodiam canit, inquires: *cum ita hæc se habeant, verum tamen est Augustinum, qui Punice sciebat Hebraice nescivisse.*

MEMBRUM QUINTUM.

Linguam Hebræam â Diluvio liberatam, & in confusione Babylonica conservatam, de Authentia triumphare facit.

§. I.

Cum nullum amplius de ipsâ lingvâ nos vexet dubium, quippe quæ ab ipso Deo homini primo immediatè data est: de sum-

summâ Authentiâ, & absolutissimâ ejus perfectione nobis sermo erit. Illa vero æstimatur tum ex ipsis literis tum ex punctis ipsis subnexus. *Literas* quod attinet, dicimus eas pari cum ipsâ linguâ antiquitate gaudere, siquidem Adamus in sanctâ integritate, & integrâ sanctitate à Deo creatus, Deum alloquentem non modo non intellexit, verum etiam ipse articulato sermone usus fuit, dum singula animalia, secundum cujusquæ complexionem & temperamentum proprio & adæquato insignivit nomine; quare suam certè ignorantiam prodit, qui ipsum elementa nominum ignorasse existimat, cum tamen ipsum ipsa nomina novisse in propatulo sit. Num credibile, Deum artificio literarum & scriptionis primum illud aureum seculum non instruxisse? quarum tamen beneficio artium & scientiarum thesauri in totum humanum genus redundarunt. Aliud certe ostendit *Joannes Boulduc* à Wasmutho allegatus. *Adamus*, ait, à Deo *Ἐἰδιόμα* & *Ἐἰλίγρα* accepit, quibus scribi & legi posset, isq; deinde rursus *πατερνα* posteris præbuit. Aliud etiam statua *Adami* in Vaticano posita suadet, cujus mentionem Schraderus facit cum inscriptione: *Literarum Inventor*. Unde tamen non mox concludere licet nos Alphabetum *Adami*, *Sethi*, *Henochi* & *Cornelii Agrippæ* (quæ speciosa solum imperitorum hominum commenta) acceptare, aut nugosum illud *Dureti* delirium approbare, quo statuitur *Raphaëlem* Angelum, volumen istis scriptum Characteribus *Protoplasto* dedisse, quod deinde *Adamo* ē *Paradiso* ob prævaricationem ejecto, furto subductum sit.

§. II. Nudas autem *literas* tanquam imperfectum quid *Adamo* divinitus concessas minime admittimus, *Puncta* enim five vocales ipsis Characteribus coæva existere, magnorum *Hebræorum* applausu patet qui apertè fatentur non esse substantiam aut lucem literis ullam, nisi per lucem punctorum. Quare etiamnum illas mulieri nude comparare sueverunt quæ in publicum pro-

dire non potest. Quid? quod literas & scriptionem Hebræam datam esse *perfecto, ut perfectum, à perfecto*, testatur Buxtorphius cum sane Adamus à Deo hanc linguam ita edoctus non sit, ut sine scientia & sapientia mentis eam protulerit instar Psittacorum. Et *finge*, inquit D. Osiander, *vocales literæ tanquam suo corpori abfuisse, desuit anima & spiritus.*

§. III. Ex hisce binis principiis constat Character ille Hebræorum quadratus, de quo Schickardus. *Merubba i.e. quadrata litterarum pictura, utpote sibi constans, æquabilis, facili & in decoram lineam congmentabilis, vocis insuper formam, seu organorum dispositionem, quodammodo referens, adeoq; ipso aspectu reconditam quandam majestatem præ se ferens.* Et hoc ipso Hagiographus Moses, & divino instinctu moti Prophetæ sua consignarunt scripta. De quo qui dubitare velit quiq; Samaritanam literaturam ab Esdrâ introductam amat, seponat affectum & sequentibus immotis rationibus attendat.

§. IV. Primum quod ipsi offerimus argumentum in Sacram Scripturâ fundatum volumus, quod tale est: * *Si cælum & terram prius transire & perire oporteat quam verbum Dei Idiomate Hebræo conscriptum, utique absurdum est dicere Esdram illud immutasse qui adhuc terricola & nudus homo fuit.* At verum est antecedens, verum igitur etiam est & erit consequens, siquidem ex veris præmissis tam formæ quam materiæ ratione, vera eruitur conclusio. Porro: *Quæcunque literatura literam Jod in suo Alphabeto non agnoscit minimam, illa falsò jactat sese viris Hagiographis inservisse in contexendo sacro Codice.* Subsume jam de Samaritanâ, & res in vado erit. In ea enim litera Jod supra omnes reliquas conspici cupit.

§. V. Alterum testimonio Philologorum nititur. Sic namq; Theodorus Bibliander. *Esdra nec voluit nec potuit scripturam mutare in populo Dei, qua Deus legem suis digitis exaravit.* Similiter Picus Mirandula, qui se à multis doctissimis Hebræorum percunctatum scribit, de iis quæ de Hebræo & Samaritano Character

ctere

* Matth. V. v. 18.

etere disquiruntur, illos autem omnes nullam mutationem agnovisse, quin pro comperto habuisse, iisdem quibus nunc utimur in Hebraicâ literaturâ apicibus, usos esse Moſen & Patriarchas antiquos omnes. Huc redit quoq; illud Schikardi ſuperius citati: Samaritana in reſpectu ad Hebræam vere eſt *bulca, deformis, aſpera, operoſa, exaratu difficilis, adeoq; ut ex omnibus circumſtantiis apparet, factitia*. Plura hac de re vid. in Vind. Waſmuthi.

§. VI. Quod verò neq; Judæi de Charactere primævo quidquam mutarint, arguit eorum obfirmata pertinacia. Potius enim ſeſe neci dediffent, quam Characterem primigenium aliquâ ratione corrumpi & labefactari paſſi fuiſſent. Et ſi tale facinus perpeträſſent, num Chriſtus & Apoſtoli qui cetera crimina in Pharifæis & Scribis arguunt hoc crimen quod maximum erat, reticuiſſent? Num Chriſtus ſuos auditores ad corruptas Scripturas ſine certis monitis ablegäſſet? Et quomodo vera eſſent Apoſtoli verba Rom. 3. 2. *Judæis nē tū Ieſu λόγια concedita eſſe*, ſi fuiſſent peſſimi tanti doni diſpenſatores. Quæ præterea ab adverſariis noſtris circa hanc theſin adduci poſſunt, in medio relinquere, chartarum anguſtia & temporis ratio jubet, præſertim cum tot celebres Viri ea omnia candidè & ſolidè refutaverint; adeo ut de contrariæ ſententiæ propugnatoribus id liceat dicere, quod Waltonus ſatis temerè de Chriſtianis Theologis: *Infirmis nituntur rationibus, quas ex præjudicatis opinionibus hauſerunt, à quibus cum recedere nolint, ipſum ſolem in meridie lucere negant*.

SECTIO SECUNDA ΕΛΕΓΧΤΙΚΗ

MEMBRUM PRIMUM

Chaldæo-Syram jubet ſuâ ſorte contentam eſſe, nomen dialecti retinere, altos conceptus deprimere, & Hebrææ tanquam ſuæ matri debitos honores exhibere.

§. I.

* Oſiand. in Theol. Acr: * Glaſſ. in Phil. ſacrâ. pag. 12. tb. 1. Tract. 1. de Textus. Hebr. puritate. C3

Abstrusissimum nunc ingredimur sententiarum labyrinthum; ex quo nosmet commode explicare sine bono duce non possumus. Quocirca ne vel in dextram vel sinistram declinemus, sed semper mediam teneamus, divinam & auream nobis associamus veritatem, quæ nobis idem præstabit in hoc negotio, quod Ariadnæ *filum* olim Theseo Ægei Regis filio. Consideravimus hætenus, quantum quidem ingenii simplicitas & mentis tenuitas permiscere, primam Hebrææ linguæ originem, servavimus eam in diluvio, teximus in confusione; pensitavimus quoq; ejus perfectionem, dignitatem & Authentiam, reliquum est ut eam à ceterarum linguarum incursionibus tueamur, quæ cum eâ de *πρωτοκλισία* contendere fatagunt. Hic tot sententiarum divortia, quot capita & auctores occurrunt. Stant à parte Syriacæ, *R. Juda & Theodoretus* Cyri in Syria Ecclesiæ antistes, à quibus haud multum dissentit *Athanasius Kircherus* in *Oedipo Ægyptiaco*. Nam distinctionem quam adhibet inter antiquissimam linguam *dogmaticam* Hebræam in tradendis præceptis adhiberi solitam paucisque familiarem, & *vernaculam* sive *usualem* quam Syram facit, non acceptam, quia hoc pacto binas primævas linguas subinfert & Spiritui sancto expressè contradicit, qui per Moysen in Genesi totam terram unius labii fuisse sanctè testatur, de quo antea. Chaldaeo Syræ vero causam agunt *Georgius Amira* Præsul montis *libani* & *Myriceus*, quibus *Thomas Campanella* accedit, qui propterea Hebræam à Chaldaica dependere putat, quoniam Deus adhuc hodie nomine Jehovah venit, quem illi suo Idiomate Jovem appellarunt. Nobiscum vero communis Iudæorum & primitivæ ecclesiæ Patrum consensus primævitatem linguæ Hebrææ unicè defert. Ne vero nobis tantum vindicare videamur ut simplici nostra affirmatione contrariæ sententiæ fautoribus satisfactum putemus, *Myricæi* & *Amiræ* necnon eorum se-

seguacium rationes in apricum producemus, quæ, ut patebit, instar ceræ soli veritatis expositæ liquefcent, labascent.

§. II. Itaque omnium primum *Chaldaum* populum *Hebræo* antiquiorem facere tentant, & suæ assertioni stabilimentum in duobus Scripturæ locis nimirum Jeremiæ 5. 15. ubi Chaldæi vocantur *gens à seculo* MEOLAM GOJ, dicente Jehova: *ego adducturus sum contra vos, gentem è longinquo ô domus Israël, quæ gens antiquissima est.* Et Judith. 5. 6. *Judai à Chaldaeis oriundi sunt;* unde à majori ad minus tale necit argumentum. *Si ipsa Chaldaica gens antiquissimam agnoscat originem, utiq; & lingua eorum antiquissima erit. At verum ex opinione eorum est prius, ergo & posterius.* Sed utraque propositio cum sua sequela, Fallaciâ à dicto secundum quid ad dictum simpliciter, ludit. Per vocem enim MEOLAM Chaldæis non *primævitas* tribuitur sed *sola antiquitas*, eaque non *absoluta* sed *limitata*, siquidem respectus ibidem habetur ad seculum confusionis Babylonice, ubi Nimrodi asseclæ mixture linguarum dispergebantur & in varias gentes dividebantur quem sensum etiam D. Lutheri versio obtinet: *Die das Erste Volk gewesen seijn.* Hoc enim si concederetur statuendum esset Chaldæos ante Heberum existisse quod maximâ absurditate non careret, quoniam Heber *γλῶσσογχύσει* non interfuit ut in membro tertio etiam monuimus. Oportuit quippe verbum Dei in præstantissima lingua servari, quæ ejus erat. Et OLAM non notat absolutam æternitatem, nam aliàs ab æterno ante mundum fuissent, sed antiquitatem genti ita convenientem ut nihil majori decedat. Quod vero dictum Judith concernit, concedimus Hebræos dici posse Chaldæorum progenitos, qui habitatione & incolatu non autem Idiomate & religione Chaldæi erant. Hebræos namque & Chaldæos, semet non intellexisse confirmat Hieronymus hisce verbis. *Qui mihi videbar seniculus inter Hebræos cæpi rursus discipulus esse Chaldaicus, & ut verum fatear usq; in præsentem diem magis possum Chaldaum.*

um sermonem legere & intelligere quam sonare. Posito autem quod historia Judith hoc affirmaret, nos tamen nostrum assertum non mutaremus, quum Apocryphum hunc librum ex mente Theologorum in non nullis laborare probè sciamus.*

§. II. Deinde Heberum & Abrahamum à Chaldæis prognatos & educatos, eorum moribus imbutos & communi cum iis idiomate loquutos volunt, verum mera sonant verba nihil habent probationis. Chaldæi etenim non ab Arphacsad Eberi parente, sed à filio Nahoris** derivantur; facilius enim à CHASCHADH quam ab ARPHACSADH formatur CASCHDIUM, neque Abrahamus Chaldæo patre natus erat nam in cap. XI, 28. unde tale quid inferri posset, *αρχαίης* tantum Historica est. De cetero quamvis largiamur Chaldæam linguam in UR tempore Abrahami floruisse & Abrahamum ea ipsa animi sensa protulisse, non tamen dabimus eam ipsi maternam fuisse. *Duabus igitur lingvis usus est* ut rectè *Myricans*, quod sane mirum non est. Hebræam enim cum lacte materno imbiberat; Chaldæam autem usu & exercitatione sibi familiarem reddidit. Cujus rei hodiernum infinita prostant exempla: Nam numero plures non solum binis, sed ternis, quaternis vel pluribus linguis luxuriare experientia expresse docet.

§. III. Præterea Chaldaicam simpliciore contendunt & propter eam eandem Hebræam antiquiorem faciunt. Vacillat autem hic antecedens cum consequente. Canonem Metaphysicum equidem admittimus,*** quod scilicet simplex naturâ sit prius composito, sed eo tantum, ex quo illud simplex constat, non omni; nec refragamur absolutè simplicissimum antiquissimum esse, quale simplex Deus est, verum concedere illud esse antiquius quod certo genere simplicius existit, animus non est. Quis vero Chaldæam Hebræam simpliciore statuatur,

*D. Osiand. in Th. Acr. **Gen. 22, 22. ***Metaph. Prem. c. de simp. & comp.

tuat, quum hæc ubiq; illi primatum facilè præripiat, five numerum literarum, five grammaticam analogiam spectes.

§. IV. Porro necessario sequi affirmant, *primum Adamum* eadem linguâ usum cum *secundo Adamo*; jam cum Christus qui secundus Adam est & nominatur, Syriacè sit loquutus, colligunt inde quoque *primo Adamo* eandem linguam competere. Sed apage istas nugas, nimis late etenim hæcce extenduntur. Quæ quæso consequentia? *secundus Adam* Est filius Josephi & Mariæ, *E. & primus*; est Deus & homo *E. & primus*; natus est tempore Herodis *E. & primus*; baptizatus est in Jordane à Johanne *E. & primus*. Contradicunt propriæ conscientiæ, cum ipsos nescire minime sperem comparata ultra comparationis tertium non esse extendenda.

MEMBRUM SECUNDUM.

Silentium ipsis imponit, qui absq; fundamento pro antiquitate Abyssinæ linguæ pugnare desiderant,

§. I.

Linguæ Ægyptiacæ propensi Patroni suo satis verificant exemplo, plurima ingenia in re maximè incertâ certissima esse, illi enim argutè prorsus verba dare & inanes fumos vendere norunt, dum suæ linguæ antiquitatem, à primo homine & primâ creatione revocare annituntur: cum tamen in re nullum habeant fundamentum, verum postquam omnes sententias in medium protulerunt, adhucdum de earum probatione & certitudine sibi prospicere necessum habent. Iisdem cum *Maronitis & Myricæo* pugnant rationum telis, cum suum idioma Chaldaicum velint, fatente Clar. *Victorio Reatino*: eodem etiam à nobis excipiuntur clypeo, quo reliquorum sophismata excipimus. Statuunt suam linguam à Chaldaicâ descendere, & tamen rationem reddere non possunt quæ ejus appellationis causa sit. Ut vero suæ positioni colorem inducant, dicunt sese ex sanguine & prosapia Israëlitarum & quidem de Masquedâ Reginâ Sabaâ

primum ortum petere, quæ cum Salomone consuescens, gravis facta & filium enixa est, quem sequens Regia Æthiopum proles, pro primo reputavit parente. Perinde nobis fuerit, quidquid pro linguæ suæ originatione afferant, dicimus tamen cum Joh. Potkenio in Psalt. Æthiop. eorum linguam purum redolere Chaldaismum: & relinquimus illis suam jactantiam, quippe quæ nullius efficaciam est, & minus nihilo obtinet.

MEMBRUM TERTIUM

Graiorum linguam intra suos detinet cancellos ne supra Hebræam se efferat. §. I.

Magnam fatemur esse linguæ Græcæ dignitatem, majorem antiquitatem, sed linguâ Hebræâ multis modis inferiorem. Si ad ἀρχὴν primævæ ascendere tentat frustratur spe, & irritus redditur ejus labor. Suscepit aliquando ejus provinciam Ibn Patrick defendendam, & primam eam facile obtinisset si modo altiori incessisset cothurno & firmioribus sese stipasset rationibus. Verum nitebatur & adhucdum nititur opinione vulgi quæ semper vacillat. Hottingerus eum ita loquutum testatur: *Fuit autem hominum tunc lingua una & sermo unus; quidam hunc volunt fuisse Syriacum, alii Græcum, quæ sententia mihi videtur verior; quia lingua Græca sapientia, amplitudinis & latitudinis majus obtinet nomen.* Sed fallit & fallitur noster Ibn Patrick: si enim de amplitudine & latitudine sermo sit, Arabica illas sibi meliori jure vendicat, & si exinde prioritas æstimanda, certè Arabica multo antiquior erit.

MEMBRUM QUARTUM

In linguam Belgicam justissimo invehitur Zelo, quæ adhucdum Cristas tollere sustinet & de primogeniturâ cum Hebræâ certare non veretur, utut priores gravem repulsam tulisse sciat.

§. I.

Non desunt qui pro aliis lingvis præsertim Belgicâ sese exponunt, parum solliciti quâ ratione quoque jure id fiat, inter

ter quos *Goropius Becanus* tanquam Primas eminet. Primæ-
 vam eam exinde judicat, quod vocabula in aliis linguis ob-
 via ad illam reduci commode posse putet. Ut vero yoti sui
 compos fiat, voces quasdam adfert easque ad Cimbricam ap-
 plicare conatur: utpote BEHEMOTH ipsi dicitur *Been*, hoc i. e.
pecudum caput. CATHABH per transpositionem, epentefin & pa-
 ragogen boof: fecñ i. e. librum signare. Verumenimvero
 nondum probavit quæ dixit: quis enim tam vefanus, ut o-
 mnes voces ad *Cimbricam* reduci posse existimet. Vocum in
 eâ communio cum aliis linguis non mox eam antiquissimam
 adstruit. Hac quippe ratione plures linguæ aliæ antiquitatis
 palmam obtinerent. Nam ne unam fere linguam mihi dabis,
 in quâ non quædam voces cum latinâ convenient: non est
 quod Europæos nominem (de iis enim nullum dubium) ex
 Orientalibus pauca sistimus. *Grænländica* Igne, Nau, reddun-
 tur Latine Ignis, navis. *Heb.* MASACH & SARA cum Lat. misceo,
 fero. *Arab.* MITHA & TZALATH cum. Lat. meta, saltus. *Persic.* Pa-
 der, Mader. Lat. Pater Mater. *Turc.* Pars Lat. Pardus. *Æthiop.* ys-
 ka, yndyktion Lat. usq; indictio. *Ægypt.* ké'lee. L. Centurio. *Ar-
 men.* Tu, Lat. Tu &c. & plura alia quæ hic cumulare superse-
 demus. Cum autem Hebræa in omnibus fere linguis sua re-
 liquerit vestigia, sola de primævitate gloriatur, quod ipsum
 quoque probat *Hottingerus*, qui præcipuas Orientales linguas
 successu haud infelici inter se contulit. Quam igitur ob rem
 temperare nobis non possumus quine ejus argumentum inver-
 tamus & ipsum proprio, quod ajunt, gladio jugulemus.

§. II. Sed ecce ex sua lingua simplicitatem quandam &
 copiam promit, quæ ejus sententiæ infirmitatem sublevabunt,
 verum destituunt eas fulcra, quocirca vel levi halitu ruunt.
 Nos enim simplicitati Belgicæ solam Sinicam opponimus,
 quæ tamen ideo nihil minus quam antiquissima est. Penuri-
 am vero Hebrææ ex copiâ Cimbricæ mensurare & metiri nec

æquum nec pium, ea namq; tribuenda incuriæ hominum & injuriis seculorum, in quibus magnam partem suarum vocum perdidit. Largissima quippe mater fuit, & filiabus eas concedidit voces quibus jam ipsamet destituitur. Omnes enim linguæ quocunq; etiam veniant nomine post γλωττοσύχουσι matris suæ primigeniæ Hebrææ pennis luxuriant.

§.III. Ad ultima deniq; & angustias redactus noster Becanus cum sequacibus, priusquam plane occumbat, & nobis victoribus victos tradat manus, desperabundus modum scribendi Hebræum carpit, & Hebræos non aliter facere ait, ac si quis aliquem templo exeuntem, quasi intrantem pingeret. Sed non est quod ipsum responso dignemur, sufficit nobis modus scribendi ipsius Dei, qui nobis semper Sacer & Sanctus erit, quamdiu in hac versamur mortalitate & spiritus artus nostros rexerit.

Concludimus igitur hisce verbis tanquam axiometate quodam certissimo. Una est linguarum omnium *primæva*; Una *antiquissima*; una *simplicissima*; una *significantiissima*; una *constantissima*; una *dignissima*; una denique *sanctissima*, Sola Hebræa. Quæ ab ipso Deo orta, cum primo homine incipit; in Patriarchis servatur; cum posteris propagatur; in scripturis fulget & in cælis sola fortassis perennat.

SECTIO ΖΗΤΗΤΙΚΗ.

QUÆST. I.

An homo, si nulla lingua ipsi nota esset, Hebraice loqui posset? Neg.

SI primi hominis, in statu integritatis, loquendi peritiam nobis ob oculos ponamus, videtur verò haud absimile, hominem insita quadam promptitudine ad Hebræum idioma pronū fuisse atq; pioclivem, quum ipse Adamus mox postquam lucem hanc vidit mundanam, & Deum Hebraice loquentem intellexit, & nomina origine Hebræa animalibus imponere adeo perfecte noverat; id quod nequaquam potuisset, si Hebræam consuetu-

suetudine & exercitio acquirere necessum habuisset. Nam haudquaquam diu in orbe versatus erat, antequam ipsum ipse Deus primum alloqueretur, ubi tamen ad linguæ acquisitionem menses aliquot ad minimum ipsi concedendi essent. Sed fuit hoc supernaturale & extraordinarium quid, à Deo homini primo præter naturam infusum & instillatum, quod in eorum liberis & progenitis videre ad oculum est, quippe qui per nudam acquisitionem & exercitationem (ut hujus ævi infantes) & non per propagationem, illam à parentibus acceperunt & didicerunt. Hodie homo naturaliter si loqueretur, inarticulato socios allatraret garritu. Et si concederetur, infantes ab aliorum consortio remotos novam & inusitatam sibi confabricari posse linguam, esset ea quidem omnibus incognita, non autem propterea Hebræa, cum neminem Hebraice loquutum audivissent, quæ tamen ut aliæ linguæ ex solo auditu addiscitur. Voces quasdam Hebraismum redolentes suo sermoni immixtas proferre possent, sed hoc minime per se sed solum per accidens illis tribuendum esset. Et si Hebræa naturalis esset, sane tanta cum molestia mortales hodierni, linguarum orientalium notitiam non assequerentur. Adde quod similiter concedenda esset surdis, quod tamen tam absurdum, ac auditum ipsis tribuere.

QUEST. II.

Quum proprium hominis sit, loqui, quæ statuenda erit ejus naturalis lingua? Nulla.

Loquelam homini naturalem esse, tantum abest ut negemus, ut potius illud ambabus, quod ajunt, largiamur manibus, & tamen linguam nullam sive Hebræam sive aliam naturalem facimus. Contendebant olim inter se *Ægyptii & Phryges*, quænam lingua naturali instinctu ex animâ fluere; & ut lis hæc dirimeretur duos exposuerunt infantes in angulo plane abdito & secreto, addito mandato, ne quisquam uni-

cum verbū cum illis loqueretur, ut constaret eorum linguam primævā esse ex qua infantes primā vocē desumerent. Quid fit? post biennium clamare magna voce ceperunt *beccos* quod *Phrygis* panem significat. Unde moti *Ægyptii Phrygum* linguam proclamārent antiquissimam. Similis in *Epistolis patrum* de Rege *Magor* historia exstat: Qui triginta infantes loco solitario includi curaverat & juxta custodibus in mandatis dederat ab omni fermocinatione abstinere, ut experiretur quonam, infantes hi, sibi relictī, idiomate fari occiperent, & ut illius gentis religionem amplecteretur, cujus linguam imitarentur infantes. Ast cum oleum & operam se perdidisse videret, & nemo horum distinctam vocem ederet: Epicureismo & Atheismo sese dedisse dicitur. Nulla proinde homini connascitur lingua, quia omnis longo usu & exercitatione addiscitur.

QUEST. III.

An Beati in eternā vitā articulado sermone usuri erunt? Aff.

Inter infinita cetera ex quibus hominum in hac vitā, præ reliquis creaturis æstimatur dignitas, consideratur perfectio, minimum sane non est linguā & sermone uti; hac enim destituti, si vel auro scateant, vel thesauris turgeant, vel opibus stagnent, ut umbræ & larvæ inter reliquos oberrant mortales. Nam cui fuisset usui vel ipsi Adamo, quamvis in summā perfectione constituto, scientia absolutissima, si animi sensa proferre non potuisset? Quid ipsi arbitrii libertas profuisset si sermone caruisset? Certe ratio & loquela unicum ostendebant discrimen quo à brutis distinguebatur, unā igitur harum dempta, quanta quæso ejus præ illis fuisset prærogativa? exigua profectō vel planē nulla. Quod ipsum cum optimè præviderit Deus linguam & loquelam ipsi communicavit. Idq; non solum eum in finem ut ille solum cum suis posteris de tanto sibi gauderet dono, verum etiam, ut olim in cælis postquam mundus esse desineret ex iis ejus laudes resultarent. Quæ commodius insti-

institui & celebrari non possunt, quam externo & articulado sermone. Induci enim non possumus ut credamus beatos Deum laudaturos nudâ, capitis, manuum, pedum aliorumve membrorum motitatione, quia cum ipse Deus de minimis infantulis dicat, *se ex eorum ore laudes sibi præparasse*, qui tamen adhuc in hac infirmitate degunt, quanto magis in æternâ vitâ hoc admittendum, ubi omnes glorificati ab omni imperfectione liberabimur. Et quomodo beati alii aliis suos indicabunt conceptus; num annuendo saltem? vel digitis monstrando? vel caput motitando? vel pedibus pulsando? minime gentium: hoc enim esset eos imperfectiores facere quam his in terris fuerunt, mutis enim competit suam voluntatem indicare & desideria ostendere istis modis; Beatis autem tribuitur perfectissimus sermo, qui articulatus est.

QUÆST. IV.

An linguâ Hebræâ loquuturi sint cœlicolæ. Aff.

Evisto quod gloriâ æternâ receptis sermo competat, ostendere quodammodo operæ pretium erit, quisnam ille futurus sit & quonam nomine veniet. Arduum quidem est in his & similibus certi quid statuere, conjecturas nihilominus haud contemnendas & cum ratione conjunctas afferre placet. In diversâ sententiâ nonnulli sunt, qui novam quandam angelicam, cessantibus linguis in mundo usitatis, proponi & â beatis usurpari existimant. Et quoniam Paulus verba ἀγγέλων audiverit, nec non affirmet eam angelicam dici, & nos ἰουγγέλας futuros, videtur inde sequi linguam vitæ æternæ ignotam & ἀνώγνωτον esse. Quo minus vero cum illis hac in parte faciamus, vetant sequentes rationes. Removemus equidem in gratiam illorum omnes, â confusione linguarum, ortas linguas, quippe quæ propter peccatum hominibus immissæ & in pœnam

nam datæ. Hebræam vero illis adsignamus, quæ nullâ labe contaminata; â peccato plane immunis; communis pœnæ non particeps; omnium perfectissima; omnium prima; â Deo creata; Adamo infusa & statui perfectissimo, qui in cœlis erit, maxime conveniens est. Hac ipsâ Deus ipse Adamum & Patriarchas aliosq; tam ante quam post diluvium, nec non sanctos viros omnes, prophetasq; singulos, paternè, amicè & quasi ore ad os alloquutus est, suumq; verbum eâ ipsâ exhibuit & consignavit, quod in omnes æternitates non peribit. Quid? siquidem Hebræa in Paradiso terrestri vigit, itaq; in cœlesti quoque Paradiso per consequentiam sola vigebit, florebit, perennabit. Quæ ergo necessitas nos coget angelicam illam novam ab hac diversam facere: non enim credibile, angelos præstantiori lingua usus, quam ipse Deus (qui omnium auctor) usus fuit. Poterunt quoque verba quæ Paulus audit raptus in tertium cœlum, esse vel fuisse ἁρρητα, voces autem & lingua quibus proferebantur, nihilominus Hebræa fuisse. Ἰσχυροί etiam erimus non solum communi linguæ usu; verum etiam, splendore, dignitate, innocentia, sanctitate, perfectione, claritate & felicitate. Ita autem hæc non attulimus ut cuiquam nostram sententiam obtrudamus, nec animus est asseveratione quemquam in nostras partes trahere, aut DRUSII formulâ alicui fidem facere, qui dicere solitus erat in re etiam maxime incerta: *Hæc mea conjectura est, quam puto veram esse, & ita opto Deum animæ meæ propitium.* Multo quippe, inferiores sumus quam ut quemquam nostra stringat sententia. Certiores certè hac de re erimus, postquam ad æterna & splendida cœlestis vitæ translati fuerimus gaudia & palatia, ubi animâ & corpore glorificato & ab omni imperfectione, mundanâ liberato Deum sine fine & satietate intuebimur & laudabimus.

1.

Moses non fuit cornutus, sed fax Majestatis divinæ faciem ejus perstringens, radios emisit & vibravit in similitudinem cornuum: somnium & insania vulgi est sentire, uxorem ejus fuisse mœcham & eum propterea cornutum magis nomine quam re ipsa fuisse.

2.

Methodus disputandi Syllogistica, optima, compendiosissima & utilissima est; ex generali vero dissertatione, & magno verborum æstu, nec disputantes, nec attendentes meliores redduntur; nam oritur inde ingens confusio & tantum utilitatis ex tali discursu singulis manet, quantum aquæ ei qui eam cribro excipit. De meris sophismatibus & pruritu quorundam in cumulandis infinitis distinctionibus & subdistinctionum distinctionibus nobis sermo non est. Fateatur eorum cerebrum quot pugnas & prælia condar.

3.

Qui discursum ulterius urget, postquam alter ipsi non solum solidè satisfecit, verum etiam ad oculum suæ sententiæ sanæ evidentiam monstravit, non boni philosophi, sed potius morosophi, pertinacis, protervi & paululum insanientis nomen jure æquissimo meretur.

Plura nec voluit, nec valuit, de nobili hoc nobilissimæ linguæ argumento, exigui mei ingenii & infirmæ rationis judicium, meditari. Veritatem ubique quidem anxie sectatus sum, quæ falli nec vult, nec solet, nec potest: & ab ejus tramite ne hilum discedere mens fuit, num vero eam assequutus fuerim, sentient cordati & judicabunt eruditi. Ex debito omnia polire & ex asse limare utut voluerim, non potui, nec quempiam à me id expectare mihi perspectum habeo; neminem quippe latere debet literas & do-

strinam suas etiam apud me habere ætates, qui vix adhuc adolescentiæ annos attigi. Nec sensuum acies in hac spinosa materia cuncta facile pervadere aut rimari potest. Quæ intellexi, dico cum Socrate, bona sunt, credo & quæ non intellexi. Scripsi hæc solummodo ut memet exercerem, ne fortè ingenium, instar ferri nunquam triti, rubigine consumeretur, aut musco, instar lapidis nunquam voluti, obduceretur; Itaque illius, qui æquitatem in censendo attulerit, pronum & benignum de dictis scriptisque me spero habiturum judicium. De cetero, cum omnia Divini nominis invocatione susceperim; omnia ad ejus laudes & gloriam direxerim; omnia quoque ope ejus absolverim, ingeminare hic pietas jubet.

Feci quod potui, potui quod Christe dedisti;

Improba fac melius, si potes, invidiâ.

Si male quid dictum est, hominem dixisse memento:

Si bene quid dixi, gloria Christe Tua est.

In
DISCURSUM

Literatissimi Juvenis

Dn. PETRI P. von Husum.

DE lingua prima cum differis ore diserto
Dum sellam doctum scandis & ipse nitens;
Elogiis dignis Te tollit culta Minerva,
Cultorem gnavum læta fovetq; sinu.

*Magis animo quam verbis ex tempore
sic cecinit*

SIMON FRZJEGREEN.

AD

*Politissimum tam literis, quam moribus & præclara spei
JUVENEM.*

Dn. PETRUM P. von Husum/
Egregiæ hujus Dissertationis Auctorem, Amicum
meum singulariter honorandum.

Per omnium seculorum memorias, hunc usq; in diem a-
pud singulas politioris notæ gentes, quæ virtutis ardor
& sapientiæ fama gloriosissimas fecit; sicut solenne fuit
pomposis ac splendidis encomiorum titulis magnorum
prosequi ingeniorum industriam, ita è contrario nullâ honesta-
tæ, nullâ morum, nullâq; eruditionis gloriâ conspicuos, fasti-
diendi ac contumeliis afficiendi, decontandus invaluit mos: quod
etiam

etiam aequitati maximè congruit. Hi quippè omnium generum vitii dediti, nec sibi nec aliis prodesse possunt, ob notabilem eorum fulcimentorum carentiam, quibus tanta structura moles inniti deberet. A quorum nefando consortio planè abhorret Literatissimus Dn. PETRUS von Dusum, dum familia sue egregie nitorem, accessione novi quasi luminis, quod industria singularis, propriaq; de se spargit mentis claritas, illustrare satagit; prout specimina cum publica cum privata, cunctis heic notissima, id dilucidè demonstrant: quibus & hoc illustre præsens exercitium Academicum, De INTERPRETE ORACULORUM DEI, examini sincerè Philosophantium destinatum, adjecit: Ex quo argumento utpote arduo ac difficultatum spissis undiquaq; confuso, imò plurima ambitu suo comprehendente, faciliè colligitur, quanto ingenii acumine ac judicii floreat vigere; quantos disciplinarum selegerit fructus; quæ omnia non solum memet, verùm omnes equiores hujus rei aestimatores, in amorem sui rapiunt. Ceterùm si in discursus hujus descenderem laudes, vel si hanc materiam vividioribus depingerem coloribus, & ampliori verborum eam deducerem ornatu (dum satis eruditè ac laudabiliter hæc singula cum expeditivisse scio) nil sanè, nisi actum agerem. Quid? quod nec instituti mei id nunc fert ratio, neq; tempus & otium, quibus jam destituor in ejusmodi spatiosum campum memet excurrere permittunt. Hisce itaq; missis, ad Te, Amicorum conjunctissime, optimis imbutum studiis ac summâ modestiæ laude præstantem regressum facio; Tibi egregiæ animi tui dotes, optimè excultas, adeoq; parentibus sæpiò jam confectis, ingens solamen, amici vero intimo familiaritatis vinculo tibi devinctis, baud leve gaudium adferentes impensius gratulando. Perge mi PETRE proporrò, quo cepisti modo, spem optimam de te concepam quotididè magis magisq; augere, ut præmia laboribus ac vigiliis condigna tuis, infra breve consequaris; & tandem hinc demigraturus, omnibus hisce mundanis vanitatibus relictis, summæ felicitatis portum attingas. Id ex intimis cordis mei visceribus, devota ad supremum Numen suspiria perpetuò mittendo, contendam; Vale.

Aboæ d. 15. Maii

Anno 1689.

Occupatissimus scripsit.

E. A. L.

Pereximie DN. PETRE von Husum
Amice dilectissime.

Uti Seneca, is & mihi veras cumulare videtur divitias, qui scilicet animum, sacrum intra nos spiritum, artibus ingenius cum delicatiori virtutum comitatu replere conatur, quique laurum aut, qui famam post funera virentem vanitati anteponit. Quæ n. mundi opes ab interitu tutæ? quæ dignitas, quam sordes non possunt comitari? quid regnum, cui non parata ruina? sola doctrina *ἀναψαίψης*, sola virtus, animæ pabulum, effectuum repagulum, immortalis est & æterna. Hæc Genius est in Tabula Cebetis plurimis decantatus, ad honoris callem, ad veræ dignitatis apicem perducens. O verè felices & sapientes Adolescentes, qui talia perpendentes in juventute parant, quæ senes utantur, fruuntur: contrà misera & cæca ista sunt ingenia, quæ ceream negligentes adolescentiam, studiorum tantisper suspendunt telam, dum vel admoveantur officiis, vel deficiente vigore, indoleq; labascente naturæ, vivere demum incipiant. Quo fieri potest facilè, ut ingemiscant eruditorum collegia, plangent Jureconsultorum Synedria, ploret etiam Ecclesia, si inscitia tumidi aliis regendis, aliis informandis præponantur, qui nec vitæ tenere modum nec quid sit alios docere, didicere. Illa verò rectissima ad immortalitatem ducit via, quæ neglectis, quæ improbitati magis quam honestati inserviunt opibus, veram spirat pietatem, veram doctrinam. Ut enim Naucleus manus gubernaculo, oculos admovet cælo; sic labor cum Pietate conjunctus nunquam erit irritus, nunquam inanis. Quam sinceram pietatem, quem indefessum laborem, quem etiam in studiis ardorem Tuum insignem *Pereximie* DN. von Husum abs eo, quo studia conferre coepimus; nec potui satis admirari, nec possum satis laudare, ast omnibus phaleris rejectis verborum (ut assentationis effugiam notam) ingenii Tui dotes laudare illis, quæ de ingeniiis judicare datum est, relinquo. Quarum specimen non-vulgare nunc reliquisti. Si enim argumentum respicio, est sanè nobilissimum; si stilum, purissimus; si elaborationem, quantum videre possum, Methodica. Verbo. Sine aureo ramo ad campos Elysios per inferorum flumina Patrem consulturus pervenire non potuit

Trojus Æneas, Teste Marone: En! invenit monstrante columba, ivit,
rediit salvus. Tu aureum reperisti ramum, ad campos non Elysios,
sed cœlestes, non Anchisen, sed cœlorū Patrem consulere jam potes, Te
nec sæva terrebunt flumina, nec ulla in perferutadis S. Scripturæ do-
gmatibus obstabit remora. Maeste, hoc ardore, hâc indefessâ diligentia,
& reverteris ad parentes, tali filio dignos, gratissimus filius. Felix
pater, qui in filio vivit, felicior filius, qui patrem pium & bo-
num repræsentat. *I Bone, quo Tua Te virtus ducit, I pede fausto.*
Confer hoc pacto ingenio Tuo honorem, studiis decus, nomini fa-
mam. Deus studiis porro Tuis pondus addat & gratiam, quo in
Dei gloriam, Ecclesiæ commodum, Parentum solatium, Propri-
umq; decus succrescant, Vale! Sic Pectore toto gratulabundus
vocebat,

Tibi studio & amore devotissimus

PETRUS LINSTORPHIUS

Vex. Smol.

Vando scripta Sapientum pervolvimus,
in horto quodam amœnissimo, perve-
nustis distincto flosculis deambulare vi-
demur. Sententiis abundant per plurimis, quæ nos
in maximam sui rapiunt admirationem; res multas
easq; sublimes summo artificio paucissimis verbis
includunt. Ex eorundem flosculorum genere, ex-
clamationem hanc *Isocratis* esse, non dubito, dum
alicubi in hæc prorumpit verba: *Σοφία μόνη τῶν*
κτιμάτων ἀθάνατον; quid quæso unquam melius ab ho-
mine Ethnico dictum expectes? qui licet summum
Deum, omnis boni auctorem, ignorabat, sapien-
tiam tamen immortale hominis bonum esse, abun-
de ipsum quotidiana docuit experientia. Cum e-
nim omnia mortalium in hac infirmitate variis sint

expo.

exposita periculis, & nihil detur, vel in rerum natura existat quod à corruptione & interitu sit immune; sapientia utiq; quæ immortales nos redditum precibus, tum diligentia & labore est adquirenda. Vera enim sapientia non homini, sed Deo sapientiæ fonti æterno, suam debet originem, unde æterni quoq; fructus sua sponte emanant. Non piguit Te, Præstantissime Dn. RESPONDENS, sapientiæ, utut rei arduæ, omnem tuam collocare operam, cujus quemadmodum jam expertus dulcedinem, in eruditionem non aspernabilem accrevisti ita quoq; ad ejus culmen summo nisu contendas. Quapropter jure meritoq; egregius Tuis, in hoc studiorum genere profectibus ex animo gratulor. Et cum amicitia mihi sis conjunctissimus, in laudes Tuas, quæ eruditionem, quæ vitæ integritatem, quæ candorem animi, prolixius excurrere supervacaneum existimo, quod ex abundanti, Dissertatio hæc proprio Marte abs Te concinnata, testatur. Proinde quod mei est officii, summum illud Numen devotus veneror, velit conatibus Tuis ex alto benedicere, quo tandem cedant in Divini Nominis gloriam, Optimorum Parentum ingens solatium, sanguine junctorum & Amicorum gaudium, Tui quoq; laudem nunquam intermorituram.

Quod prolixiori adfectu quam verborum adparatu finire vovet

JOHANNES J. FALANDER

O-Botha.

Pereximie DN. PETRE von HUSUM.

Te studiis semper tua dissertatio docta,
Indigilasse probat, quæ manibus teritur:
Ingenii vires declaras, atq; salubres
Nunc aperis fontes dogmata sacra Dei
Solventes, hinc ampla manet tua gloria semper
Constans si in Musis pergere rite voles.
Ac demum pietas, virtus, tua tempora cingent,
Proq; labore tuo præmia digna dabunt.

In veræ amicitiz tesseram reliquit

ERICUS E. FALANDER, Junior.

Vere novo agrestis terram proscindit aratro,
Firmam spemque gerit se fructus carpere posse;
Nec spe frustratur pergratâ, tempore tristi,
Quò lætas segetes lætus comportat in antrum.
Haud aliter fructus, teneris quærentur in annis,
Quod tu perpendis, doctissime PETRE von HUSUM
Agros ingenii colis, hinc demum optima carpes
Semina, quæ nullo rerum tolluntur in ævo.

Sic tenui crenâ amico suo integerrimo gratulatur.

SAMUEL E. FALANDER.

